

ІХ ІМЁНЫ НОСЯЦЬ ВУЛІЦЫ НАШАГА ГОРАДА

Дарагія сябры, да Свята Вялікай Перамогі ў традыцыйнай рубрыцы нашага сайта прымеркавана публікацыя двух матэрыялаў з кнігі Браніслава ЕРМАШКЕВІЧА "Памяць патрэбна жывым" (Гродна, 2018). Героямі яе сталі героі Вялікай Айчыннай вайны, лёсы якіх звязаныя з горадам Гродна.

Галавач Фёдар Раманавіч

Нарадзіўся Фёдар Раманавіч Галавач у вёсцы Пабокавічы Бабруйскага раёна Магілёўскай вобласці. Жыў у горадзе Гродна, працаваў загадчыкам дарожнага аддзела Гродзенскага райвыканкама. Забіты бандай 28 верасня 1950 года.

Ф.Р.Галавач удзельнічаў у фінскай (1939 г.), а потым і ў Вялікай Айчыннай вайне. У 1942 годзе быў паранены, трапіў у палон, знаходзіўся ў канцлагеры ва Уладзімір-Валынску. У лютым 1943 года збег з палону, а ў сакавіку 1943 года ўжо праходзіў службу ў партызанскім атрадзе НКДБ. Быў узнагароджаны медалём “Партызану Айчыннай вайны” 2-й ступені, у партызанскім атрадзе ўступіў у КПСС. Пасля дэмабілізацыі быў накіраваны на працу ў горад Гродна, начальнікам дарожнага аддзела. 28 верасня 1950 года ён быў забіты бандытамі пры выкананні службовых абавязкаў у раёне вёскі Рыбніца. Калі здарылася гэтая бяда, з вёсак да яго сям’і прыезджалі людзі і дапамагалі, хто чым мог: кавалачак сала прынясуць, дровы на зіму дабудуць...

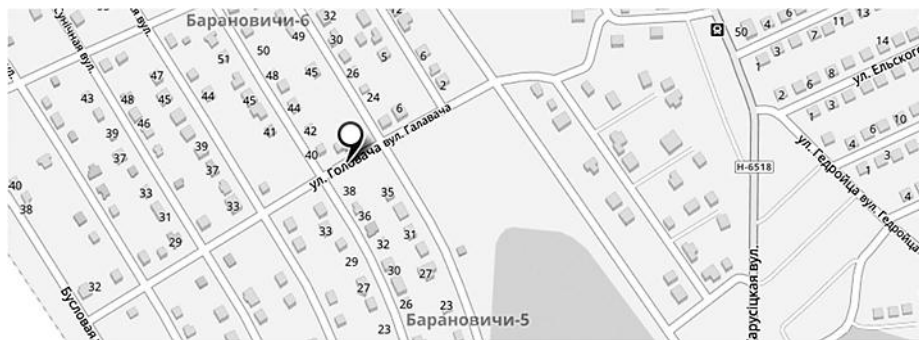
Фёдар Раманавіч, акрамя працы, шмат часу аддаваў выкананню партыйных даручэнняў. У мясцовых жыхароў карыстаўся аўтарытэтам як спецыяліст і як камуніст. Акрамя таго, што патрэбна было будаваць дарогі, масты, прыходзілася наладжваць адносіны з сялянамі па арганізацыі калгасаў. Сяляне разумелі Фёдара Галавача і як маглі падтрымлівалі яго ў пошуках шляхоў да наладжвання мірнага жыцця ў пасляваенны час. А час быў складаны. Яшчэ дзейнічалі банды, якія пагражалі мясцоваму насельніцтву расправай, калі тыя ішлі супраць іх загадаў, а над партыйнымі і савецкімі актывістамі перад тым, як забіць, здзекваліся. Таму загінулыя былі знявечаныя да такой ступені, што немагчыма было апазнаць. Сяляне шмат разоў выратоўвалі Фёдара Раманавіча ад бандытаў, але здарылася непапраўнае.

У 1951 годзе банда была ліквідаваная. Сям’я Фёдара Галавача даведалася пра месца, дзе было затоплена ў балоце цела бацькі. Была зіма, чакалі вясны, пакуль растане лёд. Толькі з надыходам вясны нічога не было выяўлена. Былі меркаванні: або сваякі бандытаў, каб схаваць доказы зверскага забойства, перапахавалі, або вясновая плынь змыла цела загінулага.

З хадайніцтвам у Гродзенскі гарадскі Савет дэпутатаў аб прысваенні адной з вуліц горада Гродна імя Фёдара Раманавіча Галавача звярнуўся яго сын – Леанід Фёдаравіч Галавач. Хадайніцтва Л.Ф. Галавача падтрымаў УК “Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей”, дзе захоўваюцца асабістыя рэчы і архіўныя дакументы Ф.Р. Галавача.

Гродзенскі гарадскі Савет дэпутатаў разгледзеў хадайніцтва і прыняў Рашэнне № 33 ад 22 кастрычніка 2010 года: “У раёне індывідуальнай жылой забудовы “Баранавічы – 5, 6” даць назву “вуліца Ф.Р. Галавача” у памяць Галавача Фёдара Рамаіча, арганізатара дарожнай службы Гродзенскай вобласці ў першыя пасляваенныя гады, загінулага ад рук бандытаў”.

Вуліца, якой прысвоена дадзеная назва, з'яўляецца цэнтральнай, паводле генеральнага плана раёна індыўідуальнай жылёй забудовы “Баранавічы – 5, 6”. Тут прадугледжана размяшчэнне школы, на фасадзе якой магчыма з’явіцца памятная мемарыяльная дошка.

Вуліца Фёдара Галавача

Крыніцы:

- Рашэнне Гродзенскага гарадскога Савета дэпутатаў №33 ад 22.10.2010 г.;
- Матэрыялы УК «Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-краязнаўчы музей» № 26897; 26898;
- <https://yandex.by/maps/10274/grodno/?ll=23.825105%2C53.662507&spn=0.188828%2C0.063213&z=13&l=map>;
- картаграфія г. Гродна - <https://yandex.by/maps/10274/grodno/>

Кірычэнка Феадосій Пятровіч

Кірычэнка Феадосій Пятровіч нарадзіўся 24 кастрычніка 1908 года ў сяле Арлянск Міхайлаўскай воласці Таўрычанскай губерні ў сялянскай сям'і. Да 1928 года вучыўся і жыў у вёсцы Арлянск. У 1928–1930 гадах працаваў рабочым на шахце 12/18 Будзёнаўскі куст Сталінскай вобласці. У 1930 годзе Арэхаўскім РВК Запарожскай вобласці быў прызваны ў пагранічныя войскі. З 1939 года ён начальнік 4-й пагранзастановы 86-га Аўгустоўскага пагранічнага атрада, які ў той час дыслакаваўся ў в. Сапоцкін. Месца дыслакацыі сучаснай 2-ой памежнай заставы імя Ф.П. Кірычэнкі – Гродзенская вобласць, Гродзенскі раён, в. Гінавічы. Працягласць ахоўваемага ўчастка беларуска–польскай мяжы складае амаль 18 кіламетраў.

Усе тыя памежнікі, хто загінулі ў чэрвені сорок першага, не маглі ведаць, што камандаванне вермахта адводзіла на ўзяцце пагранічных рубяжоў нашай Радзімы трыццаць хвілін. Іх абаронцы трымаліся суткамі, тыднямі. З 485 заходніх застаў ні адна не адышла без загаду. Тыя, хто загінуў у чэрвені сорок першага, не маглі ведаць, што вайна працягнецца яшчэ 1414 дзён, яны не змогуць пачуць залпаў Перамогі. Радзіма салютавала тым, хто ішоў насустрач вялікай Перамозе, і тым, хто зрабіў да яе першы крок.

З таго часу прайшло ўжо больш за 75 гадоў, але падзеі, якія адбываліся ў 1941 годзе ды і ў пасляваенны перыяд, прымушаюць вяртацца да іх зноў і зноў, шукаць людзей, якія могуць праліць святло на той час, удакладніць імёны, даты, аднавіць звесткі пра воінаў, якія паклалі сваё жыццё на алтар Перамогі. Гэтак адбылося і з заставай, дзе камандзірам быў Ф.П. Кірычэнка.

Застава Кірычэнкі знаходзіцца на паўднёвым захадзе ад заставы Усава, за паўтара кіламетры ад вёскі Даргунь. Як усе тутэйшыя паселішчы, яна цягнецца адной доўгай вуліцай, упіраючыся канцом яе ў лес. У гэтым лесе непадалёк ад возера і размяшчалася напярэдадні вайны застава. Адразу за ёй праз нічыйную паласу пачыналася Польшча, акупаваная Германіяй. Уздоўж вуліцы перад вайной было пабудавана 150 двароў, зараз – сем дзясяткаў, пераважна драўляных, даваеннай пабудовы.

Галоўны будынак заставы, якую будаваў інжынер Корнеў, быў двухпавярховы драўляны, лес вазілі з Соніч. Быў там і дом для сем'яў афіцэраў. Жылі на заставе і жанчыны, і дзеці. Сапоцкін да нядаўняга часу быў таямнічым і закрытым для старонніх вачэй пасёлкам, тут да вайны знаходзілася камендатура Аўгустоўскага пагранатрада. У старым цяністым скверы – брацкая магіла, куды зvezлі парэшткі ўсіх знойдзеных у ваколіцах пагранічнікаў і чырвонаармейцаў, над ёю стандартны помнік – воін са схіленым сцягам, а на пастаменце толькі некалькі прозвішчаў, усе астатнія байцы пахаваны як невядомыя. Кажуць, тут у пяцідзясятых гады перапахавалі Кірычэнку. У музеі Сапоцкінскай школы можна прачытаць адну з версій пра яго подзвіг. Збіралася яна мясцовымі хлопцамі адразу пасля вайны па ўспамінах аднавяскоўцаў і па расповедах застаўшыхся ў жывых пагранічнікаў. Такім чынам, вось што ўстанавілі школьнікі (іх версія з тымі ці іншымі зменамі вандравала па розных перыядычных выданнях): Кірычэнка нарадзіўся ў 1908 годзе ў вёсцы Арлянск Запарожскай вобласці. Працаваў на шахтах Данбаса. З 1930 служыў на мяжы. У 1934 скончыў памежную школу. З 1939 – начальнік пагранзастановы № 4, што ў пачатку Аўгустоўскага лесу. Заходняя Беларусь толькі-толькі ўз'ядналася з Усходняй, і ў лясах дзейнічалі бандыты. За разгром банды Палубінскага Кірычэнка атрымаў імянную зброю ад наркама ўнутраных спраў СССР.

3 красавіка 1940 года на граніцы будуецца ўмацраён. Будаўнічыя работы кансультуе і кантралюе генерал Карбышаў. Некалькі разоў ён наведвае заставу Кірычэнкі і нават спыняецца там на ноч. За ўдзел у будаўніцтве інжынерных збудаванняў Кірычэнку ўзнагароджваюць імянным гадзіннікам.

1941 год. Нямецкія салдаты на тым баку падлашчваюцца з нашымі нарадамі, прапаноўваючы свае цыгарэты. Бачна, як гітлераўцы падвозяць снарады да сваіх дотаў, расчахляюць гарматы. Парушаюць мяжу самалёты, пралятаючы так нізка што могуць весці фотаздымку. Адкрываць па іх агонь забаронена – каб не ўцягнуць сябе ў правакацыю. Да нас закідваецца агентура і дыверсійныя групы. На сумежнай тэрыторыі з’явіліся буйныя механізаваныя падраздзяленні. Каб не насцярожыць немцаў, эвакуіраваць сем’і памежнікаў не дазволена.

22 чэрвеня. У 1 гадзіну 40 хвілін завязалася перастрэлка са ўзводам разведкі немцаў. Забіты лейтэнант Чарнышэўскі і пяць байцоў. Кірычэнка пасылае ў камандатуру чырвонаармейца Палтаўскага з данясеннем, той сядлае каня і едзе ў Сапоцкін. Баец-кулямётчык Громаў чэргамі адбівае насядаючых немцаў. Фашысты пачынаюць артылерыйскі абстрэл. Злева ад заставы з’яўляюцца лёгкія танкі, на іх вежах – чорныя крыжы. “Памрэм, але з заставы не сыйдзем!” – аддае загад Кірычэнка. Вяртаецца Палтаўскі і паведамляе, што Сапоцкін гарыць. Пачынаецца пятая атака на заставу, у жывых засталася толькі дзевяць байцоў. Заглух кулямёт Громава, куля трапіла пагранічніку ў грудзі. Да канца атакі толькі тры байцы ў злёных фуражках абаранялі заставу. У бой уступаюць фашысцкія мінамёты. На заставе гараць стайня, драўляныя пабудовы. Кірычэнка пасылае дваіх байцоў з кулямётам на гарышча, а сам закідвае фашыстаў гранатамі. Дзясяткі фашысцкіх трупаў застаюцца на полі бою. Раптам за камандзірам выбухае міна, асколак прабівае сукно яго фуражкі. Змаўкае апошні кулямёт. У першай гадзіне дня фашысты авалодваюць заставай, потым збіраюць жыхароў вёскі Даргунь.

Гэты лаканічны тэкст, складзены школьнікамі, здаецца больш пераканаўны за іншыя мастацкія версіі. Вось толькі прозвішчаў байцоў замала, а было іх на заставе каля сарака чалавек. На жаль, пра першыя хвіліны бітвы памежнай заставы пад камандаваннем старшага лейтэнанта Феадосія Кірычэнкі вядома не так шмат.

Па ўспамінах яго жонкі, Канстанціны Яноўскай, Феадосій Пятровіч Кірычэнка, адбіваючы атакі гітлераўцаў, знаходзіўся ў самай гушчы бою і кіраваў абаронай. Ён быў паранены, але вадзіў байцоў у контратаку, умела арганізаваў абарону, адбіў 5 атак праціўніка. Час ішоў, але ніхто на дапамогу да пагранічнікаў не прыйшоў. Чарговая атака захлынулася, немцы адкаціліся. Застава, адрэзаная ад усіх, вяла бой ужо 10 гадзін. Калі трохі сціхла, Ф.П. Кірычэнка пасадзіў на воз ўсіх жонак і дзяцей пагранічнікаў і адправіў у вёску Даргунь. Гэта ўсё, што яна памятала пра бітву, і гэта быў апошні раз, калі яна бачыла свайго мужа жывым. Пасля вайны Канстанціна Станіславаўна доўга не магла даведацца пра лёс мужа. Атрымала толькі паведамленне, што старшы лейтэнант Кірычэнка прапаў без вестак. Яна сама ездзіла на месца, дзе калісьці знаходзілася 4-я застава і шукала магілу мужа. Мясцовыя жыхары паказалі месца, дзе прыблізна быў пахаваны Феадосій Пятровіч.

Са жніўня 1941 года па ліпень 1944 года яна працавала ў нямецкім маёнтку на сельскай гаспадарцы і як прыслуга ў вёсцы Вострава Беластоцкай вобласці. Яна ведала польскую і нямецкую мовы, да вайны скончыла Мінскае дзяржаўнае педвучылішча імя Крупскай. Мясцовае насельніцтва яе, польку з-пад Запаўля, лічыла сваёй па крыві і не выдала фашыстам. Працуючы ўсе гады пасля вайны настаўніцай, вядома, пра былое не афішавала. Яна баялася,

што гэта можа дрэнна адбіцца на ёй на гродзенскай зямлі, дзе зламалася, так прыгожа пачатае маладое жыццё, таму больш ніколі не прыязджала. Яна вярнулася да маці. Сорак гадоў вучыла дзяцей у сельскай школе.

Застаецца толькі сказаць, што той пункцік у біяграфіі Канстанціны Яноўскай, звязаны з яе працай у нямецкім маёнтку ў гады акупацыі, быў вядомы органам дзяржаўнай бяспекі. Ён, менавіта, з'явіўся першапрычынай нівелявання подзвігу начальніка чацвёртай заставы Феадосія Кірычэнкі і яго байцоў.

Імя старшага лейтэнанта Кірычэнка Феадосія Пятровіча 2-й пагранічнай заставе Гродзенскай пагрангрупы прысвоена толькі ў 2003 годзе ўказам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Вуліца Феадосія Кірычэнкі

Крыніцы:

- Рашэнне Гродзенскага гарадскога Савета дэпутатаў № 76. 22.10.2015 г.
- http://gpk.gov.by/podvig/article/they_are_named_zastava/kirichenko_feodosii_petrovich/
- картаграфія г.Гродна-<https://yandex.by/maps/10274/grodno/>

Браніслаў ЕРМАШКЕВІЧ

